
IDENTITET, DRŽAVA, SUZAVAC

Stevan Konstantinović

I find it hard to admit to myself that I was indirectly informed about the potential events in Podgorica almost a month earlier but did not give it much importance. The Serbian diaspora in Montenegro was informed about it. They were telling me passionately how Milo and his company wouldn't endure much longer and that it was only a matter of time when the situation would change overnight. And that night came very soon indeed. Well, when the planned effect was not accomplished in the first night, they announced the event for some other night. And so Montenegro is supposed to anticipate with fear the future nights and the dark without knowing in what kind of darkness it might awake.

Šta je prvo a šta sledi iz prvog u Crnoj Gori: njena državnost, državnost utemeljena u identitetu, ili politička volja da se održe obe kroz funkcionisanje političkog sistema i sposobnost da uz upotrebu sile budu postojane ili da se obe uruše?

Slabih mesta na prostoru bivše Jugoslavije ima mnogo. I sva liče na kratke fitilje za koje malo treba da bi izazvali detonaciju, a nakon toga sledi popularno zvani „domino efekat“ i predstavlja realnu pretnju za širi prostor, za koji, ako krene proces, teško ga je obuzdati a još teže ograničiti na užu teritoriju. Osim, eventualno Slovenije, za koju se Evropska Unija najmanje dvoumila

oko prijema, pa nakon toga, na jedvite jade i Hrvatska, svi ostali su burići ili burad baruta, za koje nije sigurno kada će i zbog čega doživeti eksploziju, a posledice su pogubne po ceo region. No, nabranje svih problematičnih situacija u regionu, bio bi statistički popis svojevrstnih nagaznih mina, što za Crnu Goru nije uteha. Događanja u Podgorici, pokušaj državnog udara, nasilnog preuzimanja vlasti, ponovo je otvorilo pitanja suverenosti, državnosti i pokreće potrebu efikasnijih rešavanja identiteskih procesa sa kojima se suočava Crna Gora.

Na žalost, teško mi je samom sebi priznati, da sam o mogućim dešavanjima u Podgorici, bio indirektno upoznat skoro mesec dana ranije a nisam tome pridavao veći značaj. Srpska dijaspora iz Crne Gore o tome je bila informisana. Sladostrasno su mi pričali kako „neće Milo i njegovi, još dugo i samo je pitanje vremena kad će se situacija preko noći promeniti“. I zaista, ta noć je ubrzo došla. Pa, kad u prvoj noći planirani efekat nije postignut, najavljena je neka sledeća noć. I tako, Crna Gora treba da strahuje od narednih noći, od mraka, jer ne zna u kakvom mraku može osvanuti.

Iz perspektive bezbedne udaljenosti, pitam se kome toliko i zašto smeta Milo Đukanović, a još više ko su ti kojima on smeta? Nikada do sada nisam bio u prilici ni potrebi da javno branim one kojima odbrana moje malenkosti nije potrebna. Znaju oni da se brane mnogo bolje bez mene. Repertoar optužbi na račun Mila Đukanovića, nije samo lične prirode, a klasično je tranzicioni: korupcija, kriminal, lično bogaćenje, loša ekonomska situacija u zemlji kojom rukovodi, itd. Ništa što nisam čuo u Srbiji, Hrvatskoj, Ukrajini, Makedoniji, na Kosovu, u Poljskoj, Slovačkoj, Rumuniji, Bugarskoj i svim ostalim tranzicionim državama. Poređenja i statistika ne opravdavaju, ali su takve. Samo jedna specifika u tom svetlu,

ili mraku, razlikuje Mila Đukanovića: ni legalnim ni nelegalnim sredstvima nije oboren više od dvadeset godina sa vlasti. Nije ga oborio Slobodan Milošević, veliki umetnik vladanja srpskim narodom, kako u Srbiji tako i van nje. A, imao je čak i vojsku, a u okviru nje Sedmi bataljon. Nije ga oborio ni Vojislav Koštunica. Blage pokušaje, u skladu sa svojom ličnom prirodom, činio je i Boris Tadić.

A, ove noći u kojima se želi s vlasti u Crnoj Gori ukloniti Milo Đukanović, događaju se u vreme kad su na vlasti u Srbiji, Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić. No, čini mi se da se i njima situacija izmakla kontroli, kao nekad Slobodanu Miloševiću u slučaju krajinskih ili bosanskih Srba. Primedbe da je Crna Gora pod vlašću Mila Đukanovića priznala državnu nezavisnost Kosova; što je uvela sankcije Rusiji (a stav Srbije po tom pitanju je drugačiji), što je Crna Gora pred ulaskom u NATO savez, što je daleko odmakla u EU; što je Crna Gora podržala ulazak Kosova u UNESCO, nisu bili okidač, ili dovoljno dobar razlog za pučističke noći u Podgorici.

Ako nešto znači moje mišljenje, čin priznanja Kosova je pravo države Crne Gore i njenih vlasti, koje ne verujem da nisu svesne da je to klasično otimanje dela teritorije suprotan uzusima međunarodnog prava. Ali da je tu realnost bolje priznati, nego je odricati, to svaka država odlučuje sama za sebe i u skladu sa svojim interesima. Pitam se da li bi za Srbiju bilo bolje da je svoje interese definisala kroz zahtev da se četiri opštine sa srpskom većinom vrate u sastav Srbije, a da ostali deo Kosova bude priznat kao nezavisna država? Da li bi to bilo bolje rešenje od postojećih, koje se sada mučno i teško traži kroz pregovore u Briselu? A sva vode ka tome da će Kosovo funkcionisati kao državna teritorija i na delu sa većinskim srpskim stanovništvom.

Kad je reč o optužbama od strane crnogorskih vlasti da prste u pokušaju puča ima i Rusija, kao čin osvete za uvođenje sankcija, kao neupućen u visoku politiku, jedino što mogu reći – moguće je. Osim pizme u odnosu na taj čin, ne mogu da ne pomenem da od Aluminijumskog kombinata dok je bio u vlasništvu ruskog biznismena Deripaske Crna Gora baš i nije imala velike koristi. Isto tako, moram da pomenem da u vreme kupovine nekretnina na jadranskoj obali Crne Gore, nije bilo gadljivih na novac kojim su se bahatili Rusi. Gadljivosti na ruski novac nije bilo ni u Beogradu ni u Novom Sadu, Kopaoniku, Zlatiboru itd, gde je jedan njegov deo takođe našao svoje mesto. Uzgred budi rečeno, te nekretnine i zemljište nije prodavao Milo Đukanović, a mnogi u Crnoj Gori, i izvan nje, su zadovoljno trljali ruke. Ko sve, Crna Gora je mala zemlja, da to sami između sebe, ne znate.

Kad je reč o približavanju Crne Gore EU i NATO, primetna je razlika u odnosu na ova dva procesa koja se može prepoznati i u srpskoj ali i u crnogorskoj javnosti. Proces pristupanja EU, stičem utisak, da je prihvatljiv i ne izaziva konflikte. Delimično čak zavist u Srbiji, jer je Crna Gora dalje i ozbiljnije odmakla u tom procesu. Crna Gora i Crnogorci pokazali su se ponovo pragmatičniji i politički zreliji u odnosu na Srbe i Srbiju. No, to povlači za sobom i političku cenu međusobnog udaljavanja. NATO integracije pale su u senku nedavne podrške prijemu Kosova u UNESCO. Ne znam da li je bila moguća uslovna podrška Crne Gore prilikom davanja glasa tome, ali moguće posledice zaista su potencijalno ponižavajuće za Srbiju, srpski narod i njene kulturne i verske institucije. Da li je moglo biti više iskazanog razumevanja od strane Crne Gore u tom slučaju?

Pre nekoliko godina, odnosno, ne tako davno, politički predstavnici srpskih stranaka iz Crne Gore imali su konsultacije sa predsednikom Republike Srbije, Tomislavom Nikolićem u Beogradu. Nakon sastanka, Tomislav Nikolić je u obraćanju za javnost rekao da je Srbima iz Crne Gore sugerisao da prihvate status nacionalne manjine a da razmotre mogućnost političkog koalicionog partnerstva u vlasti Crne Gore. Komentar na njegov predlog u medijima Srbije od strane srpskih političkih predstavnika iz Crne Gore se, istini za volju, nije čuo, ali nije teško pretpostaviti kakav je bio. Nije bilo ni objašnjenja zašto te iste stranke u većini lokalnih zajednica koje čine njihovu izbornu bazu, takođe nemaju većinu. Pre toga je u Crnoj Gori održan popis stanovništva. Srpska nacionalna zajednica, prema rezultatima popisa, nije imala priželjkivanu većinu. Verujem da i je ta činjenica kao i istorijsko iskustvo iz bliže prošlosti (kad je reč o Srbima u Hrvatskoj), opredelila predsednika Srbije da sugeriše takvo pragmatično rešenje. Srbi u Hrvatskoj imali su status konstitutivnog naroda do proglašenja nezavisnosti Hrvatske. Tokom postojanja SR Hrvatske, kad su bili konstituens Hrvatske, nikakva nacionalna, kolektivna prava nisu imali. Ni u oblasti školstva, ni u kulturi, ni u informisanju, ni u zvaničnoj upotrebi jezika i pisma. Naknadna pamet nikom nije bila od velike koristi, ali navodno, ponižavajući status manjine, suštinski, u svakom pogledu, kad je reč o očuvanju i negovanju nacionalnog identiteta, predstavlja bolji osnov za ostvarivanje kolektivnih nacionalnih prava od nedefinisanog položaja konstitutivnog naroda u državi u kojoj nacionalna zajednica nema većinu. A od obnavljanja nezavisnosti Crne Gore, pa nadalje, sve manje šanse da će se to ostvariti, osim silom, koju smo imali prilike gledati na ulicama Podgorice. S moje strane gledano – to je izraz nemoći i neprihvatanja realnosti kao i nedostatak političkog

pragmatizma. Da ga ima, moralo bi se uzeti u obzir da se sve više mladih školuje u Crnoj Gori, da ih sve manje ide u Beograd; da državni identitet i emocionalno i institucionalno jača nacionalni identitet i da taj proces, i pored svih osporavanja, sa Milom Đukanovićem ili bez njega na vlasti, teško da može vratiti točak istorije unazad.

Prateći nedavna noćna dešavanja u Podgorici, moram priznati da se politički vrlo mudro ponašao poglavar Mitropolije crnogorsko-primorske, mitropolit Amfilohije. Nisam nigde pročitao ili video ili čuo da se oglasio povodom pokušaja nasilnog preuzimanja vlasti. Ni on, ni sveštenstvo SPC. E, to je zavidno političko umeće i mudrost. A nesporna je njegova uloga i istrajnost u negiranju crnogorskog nacionalnog identiteta. Osim u jednom trenutku, da li slabosti ili lukavstva, kada je svojevremeno predložio samostalnost Mitropolije sa njim na čelu. Obrazac već postoji u odnosima Moskovske patrijašije i Kijevske mitropolije. Da li je to bila iskreno pružena ruka u traženju rešenja za odnose pravoslavne crkve i crnogorske države, ne znam i ne umem da procenim. No, činjenica je da obnovljena CPC ni približno takvog uticaja na verske i političke prilike u Crnoj Gori nema. Državno rešenje u vidu „nacionalizacije“ sveg verskog vlasništva ne izgleda mi razumno. Ostavlja utisak politički tendencioznog da bi se oslabio uticaj SPC i mitropolita Anfilohija. Zar nemačko rešenje u vidu oporezivanja verskih zajednica kao i poreskih obaveza vernika, ne bi bilo civilizacijski bolje rešenje? Ujedno, ne treba zaboraviti da u negiranju crnogorskog identiteta nisu ni drugi ostali pasivni. Koliko mi je poznato, građani islamske veroispovesti do nedavno su se u nacionalnom smislu izjašnjavali kao Crnogorci. Pred popis stanovništva pozvani su od strane islamskih velikodostojnika Cerića i Zukorlića da se izjasne kao

Bošnjaci. Da li su se do nedavno Bokelji izjašnjavali kao Hrvati? Ne odričem nikom pravo da se u nacionalnom smislu izjašnjava tako kako intimno oseća da želi da se izjasni, ali nacionalno „čerupanje“ crnogorskog nacionalnog identiteta je uveliko na delu i to od strane svih verskih, ili bolje rečeno, versko-nacionalnih zajednica, čije centrale su izvan Crne Gore. Mitropolit Amfilohije otvoreno iznosi svoje stavove i svoje versko-nacionalne i političke ciljeve. Šta je sa ostalima, koji „mudro“ ćute? Da li će se i oni oglasiti sa svojim aspiracijama ako kojim slučajem, u nekoj mrkloj noći propadne koncept građanske Crne Gore, koju personifikuje Milo Đukanović?

Ostaju i neke nedoumice u vezi sa neodlučnošću državne politike u onim segmentima u kojima je ona direktno nadležna. Jedna je, pitanje postojanja dveju akademija nauka i umetnosti (CANU i DANU). Kako je moguće da država koja je osnivač jedne a glavni finansijer druge, ne može da sprovede svoju volju da Crna Gora ima jednu akademiju? Predlog države je bio toliko razuman i pragmatičan da ostaje pitanje, ko je to jači od države kad je osnovni pokretač i valorizator rezultata ovih institucija – država! A druga nedoumica se odnosi na jezik. Bio sam svedok harange u odnosu na Adnana Čirgića, koji je nemalo proglašen za lingvističkog zločinca, jer je u jezički standard uveo zetske govore pored istočnohercegovačkih. Taj „zločin“ da se u okviru države u kojoj više od polovine stanovništva govori zetskim govorom ne bude samo za kućnu upotrebu i slobodno mogu reći sprdnju, kao da ostaje bez odjeka. Zetski govori su u zvaničnoj upotrebi u Crnoj Gori, ali gde? U „Pobjedi“, „Vijestima“, elektronskim medijima i administrativnoj upotrebi?

I na kraju opet o Milu Đukanoviću. Ako nasilno obaranje vlasti ne uspe u Podgorici, što je moguće, da li će se Crna Gora

suočiti sa balvanima na severu svoje države ili će oni kojima je dojadio Milo Đukanović. prihvatiti da Crna Gora postoji, da crnogorski identitet postoji, da se za sve probleme može pronaći civilizovano rešenje? Politika suzavca i bojnih pokliča, jedino do ozbiljnih suza može dovesti, ali ne samo Crnu Goru.